KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian: Kryzys i upadek Rzeczypospolitej (klasa 2 liceum)

Grupa A

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **B**

3. (2 pkt) **(1) Kościuszki; (2) III** — po 1 pkt za lukę

4. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Reformy Sejmu Wielkiego i uchwalenie Konstytucji 3 maja w 1791 roku wywołały sprzeciw części magnaterii, która zawiązała konfederację targowicką i wezwała na pomoc wojska rosyjskie, co doprowadziło do przegranej wojny 1792 roku i drugiego rozbioru w 1793 roku. Ostatnią próbą ratowania niepodległości była insurekcja kościuszkowska w 1794 roku, której klęska przypieczętowała los państwa — w 1795 roku Rosja, Prusy i Austria dokonały trzeciego rozbioru, likwidując Rzeczpospolitą jako samodzielne państwo.
Punktacja: Wskazanie przyczyny politycznej (reakcja mocarstw na reformy Sejmu Wielkiego i Konstytucję 3 maja) – 1 pkt. Wskazanie przebiegu (konfederacja targowicka, wojna 1792, drugi rozbiór) – 1 pkt. Wskazanie bezpośredniej przyczyny (klęska insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku) – 1 pkt. Łącznie 3 pkt.

5. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Wewnętrznie Polska była osłabiona anarchią szlachecką (liberum veto paraliżowało sejm), brakiem silnej armii i uzależnieniem od Rosji (protektorat Katarzyny II). Zewnętrznie: Rosja, Prusy i Austria uzgodniły w 1772 r. I rozbiór (oderwanie ok. 30% terytorium). Próby reform — Sejm Czteroletni i Konstytucja 3 Maja (1791) — zagroziły interesom sąsiadów: po wojnie polsko-rosyjskiej 1792 r. i przejęciu władzy przez konfederację targowicką nastąpił II rozbiór (1793), a po upadku insurekcji kościuszkowskiej (1794) — III rozbiór (1795), czyli całkowita likwidacja państwa polskiego.
Punktacja: 1 pkt za wewnętrzne (anarchia szlachecka, liberum veto, słabość armii). 1 pkt za zewnętrzne (ekspansja Rosji, Prus i Austrii). 1 pkt za chronologię i skutki (utrata niepodległości na 123 lata). 3 pkt.

6. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Trzeci rozbiór Polski nastąpił bezpośrednio po klęsce powstania kościuszkowskiego w 1794 roku, które było ostatnią próbą obrony niepodległości Rzeczpospolitej. W 1795 r. trzy mocarstwa - Rosja, Prusy i Austria - dokonały ostatecznego podziału pozostałych ziem polskich między siebie. Konsekwencją była całkowita likwidacja państwowości polskiej, która zniknęła z mapy Europy na 123 lata, aż do odzyskania niepodległości w 1918 roku.
Punktacja: Okoliczności - klęska powstania kościuszkowskiego 1794 (1 pkt). Przebieg rozbioru - podział ziem między Rosję, Prusy i Austrię (1 pkt). Konsekwencje - całkowita likwidacja państwowości polskiej na 123 lata (1 pkt). Łącznie 3 pkt.

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Postanowienia: 1) Zniesienie liberum veto i konfederacji — decyzje sejmu miały być podejmowane większością głosów, co kończyło paraliż parlamentarny. 2) Wprowadzenie dziedziczności tronu — po śmierci Stanisława Augusta tron miał przejść na dynastię saską Wettinów, eliminując wolną elekcję z jej wadami. 3) Ustanowienie Straży Praw jako organu wykonawczego — odpowiadała przed sejmem, co wprowadzało elementy odpowiedzialności ministerialnej. Znaczenie: Konstytucja modernizowała archaiczny ustrój Rzeczypospolitej, zbliżając go do monarchii konstytucyjnej.
Punktacja: Trzy postanowienia (1,5 pkt) + wyjaśnienie znaczenia (1,5 pkt). Razem 3 pkt.

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Reformy: Konstytucja 3 maja (zniesienie liberum veto, dziedziczność tronu), prawo o miastach (1791), zwiększenie armii. Kontekst: wojna rosyjsko-turecka (1787–92) angażowała Rosję. Gdy Rosja ją zakończyła — konfederacja targowicka, interwencja, II rozbiór.
Punktacja: Reformy (1,5 pkt) + kontekst (1,5 pkt).

Grupa B

1. (1 pkt) **D**

2. (1 pkt) **D**

3. (2 pkt) **(1) Tadeusz Kościuszko; (2) 1795** — po 1 pkt za lukę

4. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Upadek Rzeczypospolitej był rezultatem kryzysu wewnętrznego i zewnętrznego nacisku. Wewnętrznie — liberum veto przez 150 lat paraliżowało reformy sejmu; magnaci dbali o własne interesy, biorąc obce pensje; armia była małoliczna i zaniedbana. Zewnętrznie — Rosja od czasów Augusta III traktowała Rzeczpospolitą jako protektorat; Prusy i Austria chciały terytorialnych korzyści. Pierwsza próba reformy — Konstytucja 3 Maja (1791) — była nowoczesna, ale natychmiast obalona przez Konfederację Targowicką i interwencję rosyjską. Powstanie Kościuszkowskie (1794) skończyło się klęską, a w 1795 r. III Rozbiór wymazał Polskę z mapy.
Punktacja: (1) Wewnętrzne: liberum veto, prywata magnatów, brak reform armii i skarbu, anarchia sejmowa (1 pkt). (2) Zewnętrzne: ekspansywna polityka Rosji (kontrola przez ambasadora Repnina), Prusy i Austria szukające terytorialnych zdobyczy (1 pkt). (3) Próby reformy: Konstytucja 3 Maja 1791 — obalona przez Konfederację Targowicką i Rosję; Powstanie Kościuszkowskie (1794) upadło po klęsce pod Maciejowicami (1 pkt). Maks. 3 pkt.

5. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Wewn.: lib.veto, oligarchizacja, słabość króla, brak armii. Zewn.: Rosja/Prusy/Austria, przewaga militarna.
Punktacja: Wewn.(1,5)+zewn.(1,5).

6. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Konstytucja zniosła liberum veto i wolną elekcję, wprowadziła dziedziczność tronu w dynastii saskiej i trójpodział władzy. Rozszerzyła prawa mieszczan i wzięła chłopów pod ochronę prawa.
Punktacja: Po 1 pkt za każdą trafną reformę, np. zniesienie liberum veto i wolnej elekcji, trójpodział władzy, dziedziczność tronu, prawa dla mieszczan, opieka prawa nad chłopami.

7. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Powstanie kościuszkowskie wybuchło w 1794 r. jako reakcja patriotów na drugi rozbiór Polski i rządy konfederacji targowickiej. Tadeusz Kościuszko złożył przysięgę na rynku krakowskim 24 marca 1794 r., a wkrótce potem odniósł zwycięstwo w bitwie pod Racławicami, w której chłopscy kosynierzy odegrali istotną rolę. Mimo początkowych sukcesów powstanie zakończyło się klęską pod Maciejowicami i wzięciem Kościuszki do niewoli, co otworzyło drogę do trzeciego rozbioru Polski w 1795 roku.
Punktacja: Geneza — reakcja na drugi rozbiór i rządy konfederacji targowickiej (1 pkt) + przebieg — przysięga na rynku krakowskim, bitwa pod Racławicami (1 pkt) + zakończenie — klęska pod Maciejowicami, otwarcie drogi do III rozbioru (1 pkt). Maks. 3 pkt.

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: Konstytucja 3 maja była drugą na świecie i pierwszą w Europie ustawą zasadniczą, stanowiącą próbę ratowania osłabionego liberum veto i anarchią magnacką państwa polsko-litewskiego. Zniosła liberum veto i wolną elekcję na rzecz dziedziczności tronu w dynastii saskiej, a także wprowadziła trójpodział władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, wzorowany na ideach oświeceniowych.
Punktacja: 1 pkt za znaczenie (druga na świecie, pierwsza w Europie konstytucja, próba reformy i wzmocnienia państwa), po 1 pkt za każde z dwóch postanowień (np. zniesienie liberum veto i wolnej elekcji, dziedziczność tronu, trójpodział władzy, ochrona mieszczan). Maks. 3 pkt.

Skala ocen (orientacyjna, 19 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	18–19 pkt
dobry (4)	15–17 pkt
dostateczny (3)	10–14 pkt
dopuszczający (2)	6–9 pkt
niedostateczny (1)	0–5 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/historia/rzeczpospolita-w-xviii-w-i-upadek**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.